

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 21, брой 6
Юли-Август 2021

Георги Карасимеонов (Ред.)

България изпадна в безпрецедентна политическа криза вследствие на анти-системното, антипарламентарно и деструктивно поведение на „Има такъв народ“.

Политическата поляризация в страната изгради стена между основните политически партии, което ограничава възможностите за диалог и намиране на решения за формиране на парламентарно мнозинство.

Трети парламентарни избори за малко повече от шест месеца тласкат страната към безпътица и задълбочаване на политическата криза.

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 21, брой 6
Юли-Август 2021

Съдържание

1.	ПОЛИТИЧЕСКАТА СИТУАЦИЯ	2
2.	СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА	4
3.	ОБЩЕСТВЕНОТО МНЕНИЕ	7
4.	ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ	8

1

ПОЛИТИЧЕСКАТА СИТУАЦИЯ

България навлезе в период на трайна политическа криза, тъй като след втори поредни парламентарни избори за годината не може да се сформира правителство, въпреки че се правят поредни опити с третия мандат, даден на БСП. По всяка вероятност този опит ще се провали и след около два месеца ще има нови избори. Основна причина за това безпрецедентно положение е антисистемното и деструктивно поведение на партията победител на изборите – „Има такъв народ“ (ИТН). След като оттегли първия проекто-кабинет с премиер Николай Василев, който беше обявен още преди да бъдат оповестени официалните резултати от изборите, ИТН започна разговори с останалите партии, с изключение на ГЕРБ за търсене на съгласие по определени политики. Партията, ръководена от шоумена Слави Трифонов, в противоречие с всички правила на парламентарната демокрация заяви, че тя сама ще предложи кабинет и няма да се договаря с други партии за конкретни министри. Въпреки многобройните коментари на анализатори и политици, че този подход е нелогичен и ще доведе до задълбочаване на кризата, вместо да се намери работещо решение за формиране на правителство, от ИТН останаха непреклонни и се отказаха от мандата.

Тонът между евентуалните партньори се изостри, след като съпредседателят на „Демократична България“ Христо Иванов предложи от парламентарната трибуна в бъдещото правителство да намерят място най-успешните министри в служебния кабинет – Кирил Петков (министър на икономиката), Асен Василев – на финансите и проф. Николай Денков – на образованието и науката. От ИТН реагираха остро и заявиха, че Христо Иванов няма право да предлага министри. Председателят на парламентарната група на ИТН Тошко Йорданов атакува остро Кирил Петков и Асен Василев. Тази атака на ИТН съвпадна с острата медийна атака от страна на ДПС към двамата министри, поради което от „Демократична България“ видяха координирани действия между двете формации. От ИТН изнесоха данни, че Кирил Петков е с двойно гражданство – българско и канадско – затова не отговаря на условията да бъде министър. По този казус от ГЕРБ се

зираха Конституционния съд. Кирил Петков заяви, че той се е отказал от канадското си гражданство с декларация, заверена пред нотариус преди да стане министър. Той е на мнение, че атаката срещу него е заради засегнати бизнес интереси, свързани с бившите управляващи и ДПС, заради разкритията в Банката за развитие и действията на правителството по отношение на фирми, които са били облагодетелствани от предишното правителство.

ИТН предложи правителство с министър-председател Пламен Николов – понастоящем народен представител от партията. Николов е непознат за широката публика личност, доктор е по философия и се е занимавал с бизнес, като представител на американска компания за плувни принадлежности. Повечето от министрите в предложеното правителство бяха непознати, без какъвто и да е административен или управленски опит. Най-спорното име се оказа това на преподавателя от Софийския университет и адвокат Петър Илиев, който бе предложен за вицепремиер по сигурността и министър на вътрешните работи. Петър Илиев е почетен консул на Барбадос – страна, която доскоро бе в черния списък на ЕС заради данъчното си законодателство. Освен това, Илиев бе обвинен в плагиатство от негов колега в Софийския университет, където е главен асистент по право. Това доведе до остри реакции от така нар. „протестни“ партии, евентуални партньори на ИТН, които заявиха, че няма да подкрепят правителство, съставено от хора, които не познават и за които има съмнения дали ще могат компетентно да изпълняват своите задължения. От БСП също заявиха, че няма да подкрепят правителство с участието на Петър Илиев. Въпреки тези нагласи, Трифонов заяви, че няма да оттегли Петър Илиев от правителството и очаквано „Демократична България“ и „Изправи се. Бг! Ние идваме!“ излязоха с позиция, че ще гласуват против внесения в Народното събрание кабинет на ИТН. ИТН обяви, че няма да внесе кабинета за гласуване в парламента и по този начин страната бе изправена пред конституционна криза. За първи път в историята на България се случва премиер, който е предложил състав на правителство, и има издаден указ и предложение до Народ-

ното събрание за гласуване да се откаже от мандата си. В крайна сметка, казусът се разреши, след като, след скандали и спорове, между партиите се взе решение да се проведе гласуване, с което парламентът констатира, че мандатът за съставяне на правителство е неуспешен. Така вторият мандат отиде при втората по численост парламентарна група – тази на ГЕРБ-СДС, като техният кандидат за министър-председател Даниел Митов върна мандата още в същия ден.

Президентът Радев многократно призова партиите към диалог и отговорност. Държавният глава изрази мнение, че страната има нужда от редовно правителство с ясно парламентарно мнозинство. По думите му, България е изправена пред редица предизвикателства и кризи, които изискват решения. Той положи максимални усилия за постигане на диалог, като свика консултации с председателите на парламентарните групи преди връчването на втория мандат. Президентът свика и заседание на Консултативния съвет за национална сигурност в опит това да бъде още една платформа, която да даде възможност на партиите да седнат на една маса и да разговорят. Президентът призова парламентарните партии да актуализират спешно бюджета, за да може служебното правителство да извършва разплащания във връзка с мерките за борба с последиците от пандемията. Служебното правителство внесе актуализация на бюджета, като някои от предложените разчети не бяха одобрени от партиите. Всяка една от групите внесе собствени предложения. Очаква се, в крайна сметка, бюджетът все пак да бъде актуализиран.

Очаквано президентът Радев връчи третия мандат за формиране на правителство на БСП, която зае трето място на изборите. Лидерът на социалистите Корнелия Нинова, заяви, че ще търсят надпартийна фигура с авторитет в обществото, около която ще бъде по-лесно да се обединят останалите партии. Тя съобщи, че БСП ще направи всичко възможно за възстановяване на диалога с партиите на протеста, но подчерта, че ГЕРБ и ДПС няма да бъдат канени на преговорите. Това на практика прави невъзможно формиране на правителство, тъй като от „Има такъв народ“ заявиха категорично, че няма да участват в каквото и да е правителство с третия мандат.

Така най-вероятно парламентарните избори ще се проведат заедно с президентските. Засега се обсъждат две дати – 7 ноември и 14 ноември. Към този момент президентът Румен Радев все още няма конкурент. Останалите партии още не са издигнали кандидати, тъй като бяха заети с преговорите по формиране на правителство. Освен на БСП, Радев ще разчита на подкрепата на „Има такъв народ“, което бе обявено от лидера на партията Слави Трифонов. Формацията на Мая Манолова от-

давна заяви подкрепа за президента и така Радев ще разчита на три от парламентарно представените партии. „Демократична България“ обяви, че ще има свой кандидат. Такъв вероятно ще издигнат и ДПС, които са в открит конфликт с Радев. ГЕРБ засега също изчакват с издигане на кандидатура. Радев има всички шансове да победи още на първия тур, но това ще зависи от избирателната активност и дали тя ще надхвърли 50%, което е малко вероятно с оглед разочарованието на хората от политическите партии.

Вземането на властта в Афганистан от талибаните изправя Европа пред нова бежанска вълна, която ще засегне България като външна граница на ЕС. Служебното правителство отчита това като непосредствен проблем пред националната сигурност на страната и задейства план на увеличаване на силите по южната граница. Преградното съоръжение по границата с Турция на много места е разрушено, което прави много по-лесно преминаването на границата. Премиерът Стефан Янев заяви, че оградата на места спешно се нуждае от ремонт. Служебният министър на вътрешните работи Бойко Рашков потвърди, че се увеличава миграционният натиск. По негови данни, нарастване на лицата, преминали незаконно границата на страната се забелязва още от юни, като в края на август те достигат по 100-200 на ден. Бежанци се залавят и във вътрешността на страната, извозвани в камиони от трафиканти към границата със Сърбия. Бойко Рашков посочи, че бежанските центрове в страната са запълнени на 80% от своя капацитет. Това означава, че е необходимо увеличаване на ресурсите и разкриване на нови центрове при необходимост. Българското правителство обяви, че България ще приеме до 70 души от Афганистан, които са работили за българското посолство в Кабул или са подпомагали българския военен контингент към състава на съюзническите сили заедно с техните семейства. В края на август министърът на отбраната съобщи, че ще бъдат изпратени до 700 войници от армията, които да подпомогнат дейността на гранична полиция по границите с Турция и Гърция.

През август България навлезе в четвърта ковид-вълна. В края на месеца случаите рязко се увеличиха, като достигнаха до 2000 новозаразени на ден. Причините за това са неспазването на мерките и разгарът на туристическия сезон на Черно море, откъдето започна тази четвърта вълна. Очакванията са пикът да се достигне след началото на учебната година в края на септември. Страната изостава сериозно по темпове на ваксинация и е на последно място в ЕС с едва 16% ваксинирани с две дози от населението. Служебното правителство търпи критики, че не намери ефективно решение за стимулиране на ваксинирането. Въпреки, че бяха ангажирани популярни лица, които да пропагандират ползите от ваксинацията, реклам-

на кампания в медийното пространство не бе направена. Нивата на смъртност остават високи, като това се обяснява с ниския процент на ваксинация и високия дял на хора с хронични заболявания в

страната. Правителството е разколебано дали да предприеме по-строги мерки заради съпротивата на ресторантьорския и хотелиерски бранш, които заплашиха с протести.

2

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА

ИТН показва не само антисистемно поведение, а поведение, насочено срещу основни принципи на парламентарната демокрация. Показва, че няма план и идеи за това как да се развива страната, нито експертен капацитет, с който са готови да поеме управлението на страната. ИТН предложи еднопартийно правителство на малцинството, разполагайки едва с една четвърт от местата в парламента. Слави Трифонов обяви, че няма да прави коалиции, защото това било „мръсна“ дума. Според неговите разбирания, коалиция е договорка за постове, а не за политики. Трифонов не се появи публично – нито при консултациите при президента, нито по време на разговорите с останалите парламентарни партии. Единствените му изяви бяха публикации във фейсбук и по едно интервю по телефона за Българското национално радио и на живо пред Българската телевизия. Мнозина свързват липсата на публичност с влошено здравословно състояние, за което се говори от години.

Две основни тези бяха изложени като обяснение на поведението на ИТН. Първата е, че изначалният замисъл на Слави Трифонов е чрез деструктивно поведение да разруши политическата система, за да отвори път за радикална промяна на конституционния модел. Втората е, че става дума за проект на олигархията в страната и кръгове около ДПС. Втората теза стана особено актуална след паралелните атаки от ИТН и ДПС срещу служебните министри Кирил Петков и Асен Василев, които засегнаха икономически интереси на Делян Пеевски и свързани с него лица. Трудно обяснимо е как, след като от ИТН каниха Кирил Петков и Асен Василев за министри в първото проекто-правителство на Николай Василев, седмица по-късно ги атакуват яростно с компромати, следвайки линията на ДПС.

Слави Трифонов обяви, че ИТН ще подкрепи президента Румен Радев за втори мандат. Трифонов мотивира това решение с аргумента, че Радев най-добре е изпълнил със съдържание президентската институция. Редица анализатори заявиха, че тази подкрепа може да има обратен ефект и да навреди на президента. Други са на мнение, че с този ход Трифонов ще опита да използва авторитета на пре-

зидента, за да минимизира щетите, които претърпя, след като провали възможността за съставяне на правителство с протестните партии и БСП.

„Демократична България“ и „Изправи се, БГ! Ние идваме!“ също допуснаха грешки по отношение на поведението си към ИТН. След първите избори, проведени на 4 април, те заявиха, че ще дадат безусловна подкрепа на ИТН да състави правителство – без да имат претенции за министри и постове. Това може би даде допълнително самочувствие на Слави Трифонов и той реши, че може да предложи еднолично състав на кабинета. След като останалите две протестни партии изразиха съмнение, че част от предложените за министри хора не са подходящи за ресорите, за които са предложени, се стигна до закономерен конфликт. Стигна се до остра размяна на реплики от парламентарната трибуна, което блокира възможността за нормален диалог. „Демократична България“ и „Изправи се, БГ! Ние идваме!“ атакуваха ИТН, че работят задкулисно с ДПС. Двете протестни формации заявиха категорично, че по никакъв начин няма да подкрепят правителство, зад което прозират фигури, свързани с ДПС или ГЕРБ.

Разочароването на избирателите от протестните партии е голямо, особено от ИТН. Те постигнаха добър резултат на изборите, който правеше възможно формиране на солидно мнозинство от 138 народни представители с подкрепата на БСП и съответно на стабилно правителство.

Социалистите се държаха конструктивно по време на разговорите с ИТН и положили максимални усилия за намиране на формула за съставяне на правителство. Въпреки, че първоначално ИТН постави БСП сред партиите на статуквото, в края на разговорите помежду им се стигна до разбирателство по ключови за БСП приоритети в социалната сфера. Картината се промени кардинално след категоричният отказ на ИТН да извади от състава на предложеното правителство спорната фигура на Петър Илиев. БСП излезе с позиция, че няма да подкрепи правителство с негово участие.

Атаките срещу ГЕРБ и изолацията, в която изпадна, сплотиха партията. Последните социологически проучвания показват, че тя е първа политическа сила след срива на ИТН. ГЕРБ засили критиките си към протестните партии, обвинявайки ги, че са тласнали страната в хаос. Главен виновник за хаоса, според представители на ГЕРБ, е президентът Радев. Това ще бъде вероятно и основно послание на партията на предстоящите избори – особено, ако те са две в едно – президентски и предсрочни парламентарни. ГЕРБ още не са издигнали кандидат за президент и вероятно ще го направят в последния момент с оглед развитието на политическата ситуация.

ДПС продължава да бъде в политическа изолация, въпреки опитът на ИТН да ги привлече в преговорите по формиране на правителство. Ръководството и парламентарната група на ДПС се занимаваха главно със защита на олигарха Делян Пеевски. От

ДПС твърдят, че „Демократична България“ и служебните министри служат на интересите на олигарха Иво Прокопиев.

Лидерът на ДПС Мустафа Карадайъ, предизвика скандал на заседанието на Консултативния съвет за национална сигурност при президента, свикано по повод пандемията и предстоящата мигрантска криза. Карадайъ напусна заседанието, след като на него бе поканен да участва министър на икономиката Кирил Петков. Лидерът на ДПС е заявил, че не може да остане на секретно заседание, на което присъства „чужд гражданин“. Няколко дни по-късно това стана повод за размяна на реплики между Карадайъ и президента Радев на консултациите в президентството преди връчване на втория мандат. Този казус показва само едно – крайно изострена и напрегната е политическата обстановка в страната – процес, който ще се задълбочи през есента в хода на предизборната кампания.

3

ОБЩЕСТВЕННОТО МНЕНИЕ

В края на август социологическа агенция Маркет линкс представи проучване, което показва разместване на електоралните нагласи в сравнение с изборите на 11 юли. При „Има такъв народ“ се наблюдава най-голям срив. Партията на Слави Трифонов вече е на трето място с 15,7% от гласуващите. Това е изравнен резултат с БСП, която също получава 15,7%. ГЕРБ е първа политическа сила с 21,6% от гласуващите, толкова колкото имаше и на изборите. „Демократична България“ излиза на второ място с резултат от 16,5%. ДПС са пети с 11%, почти толкова колкото получиха на изборите на 11 юли. „Изправи

се, БГ! Ние идваме!“ получават 4,5% от гласуващите. Националистите от „Възраждане“ продължават да увеличават подкрепата си и вече преминават изборната бариера с 4,3% от гласуващите.

Проучването показва, че нараства одобрението към служебното правителство, което вече е 54%. При президента Радев също се наблюдава ръст в подкрепата – 58%. Доверието в Народното събрание е рекордно ниско – 13%, колкото беше в края на мандата на управлението на ГЕРБ. Доверието в съдебната система остава традиционно ниско – 17%.

4

ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ

България изпадна в безпрецедентна политическа криза. Политически и парламентарни кризи е имало и друг път в демократичната история на страната. За пръв път, обаче, страната е изправена на ръба на конституционна криза, вследствие на антисистемното, антипарламентарно и деструктивно поведение на „Има такъв народ“. Политическата поляризация в страната изгради стена между основните политически партии, което ограничава възможностите за диалог и намиране на решения за формиране на парламентарно мнозинство.

Трети поред парламентарни избори за малко повече от шест месеца тласкат страната към безпътица и задълбочаване на политическата криза. Нови избори могат да възпроизведат същата картина или да направят ситуацията още по-фрагментирана и сложна. Разочарованието у хората ще доведе до още по-ниска избирателна активност, а това може да поднесе изненади на изборите. Особено в среда на задаваща се нова здравна криза и затягане на мерките срещу пандемията.

ИТН вероятно ще се окаже в най-губеща позиция. Антисистемното им поведение вероятно ще отблъсне центристски ориентираните и умерени избиратели, които ги подкрепиха с надеждата, че ще изпълнят това, което са обещали – промяна на предишния модел на управление в сътрудничество с протестните партии.

БСП бе сред малкото партии, опитали да се държат конструктивно по време на разговорите за съставяне на правителство.

„Демократична България“ също показва последователност в усилията си за намиране на работеща формула за управление. Формацията, обаче, още не може да надмogne определени идеологически табути с позицията, че няма да подкрепят правителство с мандата на БСП. Социологическите проучвания показват, че „Демократична България“ се намира в електорален подъем и може да се очаква да постигне дори по-висок резултат на евентуални предсрочни парламентарни избори.

На нови избори от ГЕРБ ще се опитат да възстановят периферията от избиратели, която загубиха. Те ще твърдят, че при тяхното управление е имало предвидимост и стабилност.

Евентуална бежанска вълна ще бъде използвана от националистите за трупане на партийни дивиденди от страховете на хората. Партия „Възраждане“ бе една от малкото, която покачи резултата си на изборите на 11 юли. Вероятно този път ще преодолее избирателната бариера. За другите патриотични формации – ВМРО, НФСБ, „Воля“, „Атака“ темата с бежанците също ще бъде основно средство за политическа мобилизация.

Ситуацията може да се промени кардинално при появата на нов политически проект, свързан с добилата огромна популярност министър на икономиката Кирил Петков. Това ще размести из основи електоралната картина в страната и може да бъде голямата изненада на изборите.

ЗА АВТОРА

Професор, доктор на философските науки, **Георги Карасимеонов** е преподавател в СУ „Св. Климент Охридски“, директор е на Института за политически и правни изследвания. От 1991 до 1998 г. е председател на Българската асоциация за политически науки. От 2008 до 2012 г. е ръководител на катедрата по политология в СУ „Св. Климент Охридски“.
karasimeonov@gmail.com

ИЗДАТЕЛ

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
Ул. Княз Борис I 97 | 1000 София | България

Отговорен редактор:
Жак Папаро | Директор, ФФЕ, Бюро България
тел.: +359 2 980 8747 | факс: +359 2 980 2438
<https://bulgaria.fes.de>

Заявки / Контакт:
office@fes.bg

Използването с търговска цел на всички, издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации, не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.

ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Фондация Фридрих Еберт България издава „ПОЛИТ-БАРОМЕТЪР“ от 2000 година насам, анализирайки актуалните и дългосрочни политически процеси и идентифицирайки тенденциите в българската политика със специален фокус върху политически партии като главни актьори на демокрацията.

В ситуация, в която качеството и безпристрастността на българските медии са под въпрос, имаме за цел да предоставим на българските и чуждестранните читатели научна основа за по-нататъшна политическа дискусия.
<https://bulgaria.fes.de>

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 21, брой 6
Юли-Август 2021

България изпадна в безпрецедентна политическа криза вследствие на антисистемното, антипарламентарно и деструктивно поведение на „Има такъв народ“.

Политическата поляризация в страната изгради стена между основните политически партии, което ограничава възможностите за диалог и намиране на решения за формиране на парламентарно мнозинство.

Трети парламентарни избори за малко повече от шест месеца тласкат страната към безпътица и задълбочаване на политическата криза.

Повече информация по темата ще намерите тук:
<https://bulgaria.fes.de>